

รายงานผลการดำเนินงาน

เรื่อง

การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ

โดย

นายพรศักดิ์ นันตะรัตน์

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ

สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย

รายงานผลการดำเนินงานนี้

เป็นเอกสารประกอบการประเมินบุคคลเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ ตำแหน่งเลขที่ ๓๒๗๔
สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองเชียงราย สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย

กรมส่งเสริมการเกษตร

พ.ศ. ๒๕๕๔

คำนำ

รายงานผลการดำเนินงานเรื่อง การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบจัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบผลการดำเนินงาน ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ โดยผ่านการจัดทำเวทีเรียนรู้จำนวน ๕ ครั้ง เพื่อให้เป็นต้นแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายได้เรียนรู้และขยายผลต่อไป ซึ่งผู้จัดทำรายงานหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ จะเกิดประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาการดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผู้จัดทำรายงานขอขอบคุณนายอำเภอเมืองเชียงราย เกษตรจังหวัดเชียงราย สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ ๖ จังหวัดเชียงใหม่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้กรุณาให้ข้อมูลคำแนะนำ และให้ความร่วมมือในการรวบรวมผลการดำเนินงาน อันเป็นแนวทางในการจัดทำรายงาน ตลอดจนให้ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการจัดทำรายงานครั้งนี้ให้ประสบผลสำเร็จ มา ณ โอกาสนี้

พรศักดิ์ นันทะรัตน์
กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

สารบัญ

	หน้า
ความรู้ทางวิชาการหรือแนวคิดที่ใช้ในการดำเนินการ	๑
สาระและขั้นตอนการดำเนินการ	๑๔
ความยุ่งยากในการดำเนินการ	๑๖
ระยะเวลาในการดำเนินการ	๑๖
ผลสำเร็จของงาน	๑๗
การนำไปใช้ประโยชน์	๑๘
ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ	๑๘
ผู้ร่วมดำเนินการ	๑๙
ส่วนของงานที่ผู้เสนอเป็นผู้ปฏิบัติ	๑๙
เอกสารอ้างอิง	๒๐

ชื่อผลงาน การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ

ความรู้ทางวิชาการหรือแนวคิดที่ใช้ในการดำเนินการ

การรายงานผลการดำเนินงานการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ ครั้งนี้มีเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. ความหมายของวิสาหกิจชุมชน
๒. แนวคิดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
๓. การพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรสู่วิสาหกิจชุมชน
๔. ปัจจัยและคุณค่าสำคัญของการประกอบการวิสาหกิจชุมชน
๕. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
๖. ผลการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

๑. ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (๒๕๔๕) ได้ให้ความหมายว่า วิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบการขนาดย่อม และขนาดจิ๋วของชุมชนเพื่อการจัดการ “ทุน” ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อพึ่งตนเอง (SMCE : Small and Micro Community Enterprise) วิสาหกิจชุมชนขนาดย่อม มีสมาชิกมากกว่า ๑๕ คน วิสาหกิจชุมชนขนาดจิ๋ว มีสมาชิกตั้งแต่ ๕ คนถึง ๑๕ คน

ศรีปริญญา ฐปกระจำง (๒๕๔๖) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบกิจการโดยชุมชน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ผสมผสานกับองค์ความรู้ใหม่และเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิตสินค้าและบริการอื่น ๆ อย่างมีคุณภาพได้มาตรฐาน ทำให้ชุมชน มีอาชีพและมีรายได้ สามารถพึ่งพาตนเอง บนพื้นฐาน เศรษฐกิจพอเพียง ธรรมชาติ ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางโครงสร้าง พื้นฐานในชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (๒๕๔๘) กล่าวถึง พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๘ ในมาตรา ๓ ได้ระบุไว้ว่า “วิสาหกิจชุมชน” หมายความว่า กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่ป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ทั้งนี้ตาม หลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนประกาศกำหนด

กิจการของวิสาหกิจชุมชน จะแบ่งเป็น ๓ กลุ่มกิจการ คือ

๑. กลุ่มการผลิตสินค้า
๒. กลุ่มการให้บริการ
๓. กลุ่มกิจการอื่น ๆ

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบการซึ่งรวมถึง กระบวนการคิด การจัดการผลผลิตและทรัพยากรทุกขั้นตอน โดยภูมิปัญญาขององค์กรชุมชนหรือ เครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเรียนรู้ของชุมชน โดยวิสาหกิจชุมชน มิได้มีเป้าหมายอยู่ที่การสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงกำไรทางสังคม ซึ่งได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชนและความสงบสุขของสังคมวิสาหกิจชุมชนจึงมีความหมายครอบคลุมกิจกรรม ดังต่อไปนี้

๑. การแปรรูป หรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ ต่อเนื่องจากการผลิตทางการเกษตร เพื่อการพึ่งตนเองและเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรของ องค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชน

๒. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ไลน์ผลไม้พื้นบ้าน การแปรรูปพืชผักผลไม้พื้นบ้านรูปแบบต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว พิพิธภัณฑสถานชุมชน เป็นต้น

๓. การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองขององค์กรชุมชนและ เครือข่ายองค์กรชุมชน เช่น น้ำปลา บัญ เครื่องมือ เครื่องใช้ อาหารและยาสมุนไพร เป็นต้น

๔. การพัฒนาระบบการตลาด การบริการและสวัสดิการชุมชน เช่น ร้านค้า ชุมชน ลาน (ตลาด) ชุมชน ศูนย์สุขภาพพื้นบ้าน เป็นต้น

เมื่อองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนพัฒนาวิสาหกิจชุมชนครบทั้ง ๔ กลุ่ม และเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ จะเกิด “ระบบวิสาหกิจชุมชน”

๒. แนวคิดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (๒๕๔๖) ได้ระบุไว้ว่า การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นเรื่อง การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขธรรมชาติเป็นเรื่องความมั่นคงและมีอยู่มีกินทั้งในวันนี้ และวันหน้า เป็นเรื่องของการสร้างระบบเศรษฐกิจระดับฐานรากของสังคมไทย เป็นเซลล์เล็ก ๆ ที่เข้มแข็ง ที่ประกอบกันขึ้นเป็นองคาพยพของระบบเศรษฐกิจภาพรวม ดังนั้นในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จึงต้องมีแนวทางเฉพาะที่สอดคล้องกับแนวคิดและเป้าหมายและเอื้อให้เกิดการพัฒนา ระบบเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งตนเองได้ ไม่ใช่การทำหนึ่งโครงการภายใต้โครงการที่มีอยู่เดิมของสังคม แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จึงควรเป็น ดังนี้

๑. วิสาหกิจชุมชนมีฐานการเริ่มต้นและการดำเนินงานอยู่ที่ชุมชน เพราะ ครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยผลิตจริงของระบบเศรษฐกิจ

๒. วิสาหกิจชุมชนต้องการการบริหารจัดการที่มีอิสระ และสอดคล้องกับ ศักยภาพในการบริหารจัดการขององค์กรชุมชน จึงต้องมีรูปแบบนิติบุคคลเฉพาะไว้รองรับการ พัฒนาวิสาหกิจชุมชน การบริหารจัดการที่มีอิสระเป็นหลักประกันที่สำคัญที่สุดของการสร้างระบบ เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองที่เป็นจริง

๓. เจ้าของปัจจัยการผลิตและภูมิปัญญาเป็นเจ้าของวิสาหกิจชุมชน เพราะครอบครัวและชุมชนเป็นผู้สร้างผลผลิต และสืบทอดภูมิปัญญา จึงควรได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม และเป็นการคืนสิทธิในการจัดการผลผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชน เพื่อให้ชุมชนพัฒนาระบบการพึ่งตนเองที่เป็นจริงขึ้น

๔. วิสาหกิจชุมชนมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน วิสาหกิจชุมชนที่แท้จริงให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบการพึ่งตนเอง การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชน ได้เรียนรู้จากการจัดการทรัพยากรและผลผลิต แสวงหาและพัฒนาความรู้บนฐานความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน

๕. วิสาหกิจชุมชนมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชนพัฒนาระบบทุนและ สวัสดิการของชุมชน เป็นการสร้างผลผลิตและผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม กำกับความสัมพันธ์กับทุกฝ่าย ไม่ใช่การฉวยโอกาสการผลิตในปริมาณมาก และการแสวงหากำไรสูงสุด

๖. การพัฒนาวิสาหกิจของชุมชน สามารถดำเนินการในรูปแบบการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอก เพราะองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของวิสาหกิจชุมชนยังมีข้อจำกัดในความสามารถด้านบริหารจัดการ เป็นการสร้างความร่วมมือ โดยองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจ และเป็นผู้เลือกองค์กรภายนอกเข้ามาในกระบวนการความร่วมมือที่เกิดขึ้นไม่ใช่การตัดสินใจโดยหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกที่ไม่ใช่องค์กรชุมชน

๗. การพัฒนาวิสาหกิจของชุมชน สามารถดำเนินการในรูปแบบการร่วมทุนกับองค์กรภายนอกโดยมีทุนหลักในการดำเนินงานจากชุมชน ในกรณีที่องค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของวิสาหกิจชุมชนยังมีข้อจำกัดในด้านทุน เป็นการสร้างความร่วมมือ โดยองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจ และเป็นการร่วมทุนระหว่างองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนกับ องค์กรภายนอกโดยมีการกำหนดสัดส่วนที่เหมาะสม

๘. องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนสามารถกำหนดมาตรฐาน เพื่อรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนของตน ให้เกิดความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และผู้ใช้บริการ เพราะวิสาหกิจชุมชนแตกต่างจากรธุรกิจ-อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก และแตกต่างจากรธุรกิจ-อุตสาหกรรมใหญ่ ทั้งการผลิตและตลาด ทั้งกระบวนการจัดการ และเป้าหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกำหนดจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต และผู้บริโภค แตกต่างจากรธุรกิจ-อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก และแตกต่างจากรธุรกิจอุตสาหกรรมใหญ่ที่ต้องมีมาตรฐานกลางควบคุม

๙. การให้สิทธิในการอนุรักษ์ ดูแล จัดการ แหล่งทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนกับองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อให้เกิดระบบการจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืน ป้องกันการฉวยโอกาส การช่วงชิง และทำลายล้าง จากคนกลางนายหน้า และการแสวงหากำไรโดยไม่มีขอบเขต

๑๐. องค์กรปกครองท้องถิ่นมีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนด้านหนึ่งเพื่อพัฒนาบทบาทการบริหารจัดการขององค์กรปกครองท้องถิ่น และอีกด้านหนึ่งเพื่อให้การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นโดยตรง

๓. การพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรสู่วิสาหกิจชุมชน

วิจิต นันทสุวรรณ (๒๕๔๗) กล่าวถึง วิธีการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสมกับปัจจุบัน ตามแนวคิดการใช้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ได้แก่ การกระตุ้นให้เกษตรกรรวมตัวเป็นองค์กรเพื่อเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหา หรือทำ กิจกรรมตอบสนองความต้องการของสมาชิกร่วมกันเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีพลังในการแก้ไขปัญหาทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีกระบวนการทำงานเพื่อจัดตั้งและพัฒนางค์กรในชุมชนให้เป็นวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ การวิเคราะห์ชุมชน

การวิเคราะห์ชุมชน หมายถึง การค้นหา เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ ปัญหาและความต้องการที่เกิดขึ้นในชุมชนวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ชุมชน

๑. ทราบข้อมูลทางด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของคนในชุมชน

๒. ค้นหาผู้นำชุมชน

๓. ทราบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน และบุคคลในชุมชนกับบุคคลนอกชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับทรัพยากรในชุมชน

๔. ทราบปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชน

๕. เป็นการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชน

ขั้นที่ ๒ การคัดเลือกผู้นำ

กลุ่มที่มีแนวโน้มจะพัฒนาได้นั้น จะต้องมีความเสียสละและมีคุณธรรม กลุ่มที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งของเจ้าหน้าที่มักไม่ประสบความสำเร็จ เพราะขาดกระบวนการคัดเลือกผู้นำที่ถูกต้อง ตลอดจนขาดการพัฒนาผู้นำให้มีคุณภาพ

ในขั้นตอนนี้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะต้องค้นหาผู้นำและตัดสินใจว่าจะใช้ผู้นำคนใดเป็นแกนนำในการรวบรวมสมาชิกเพื่อจัดตั้งกลุ่มขึ้นมา

ผู้นำในหมู่บ้านมีหลายประเภท มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ส่วนผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้นำที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ โดยไม่มีตำแหน่งใดๆ ในหมู่บ้าน

ผู้นำที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะใช้เป็นแกนนำในการระดมสมาชิกเพื่อจัดตั้งกลุ่มนั้น เป็นได้ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ สำคัญว่าผู้นำเหล่านั้นจะต้องมีความเสียสละและมีคุณธรรม

ขั้นที่ ๓ การสร้างจิตสำนึกให้ผู้นำ

การสร้างจิตสำนึกเป็นการให้ข้อมูลแก่ผู้นำทราบถึงข้อเท็จจริงความเป็นอยู่ของเกษตรกรมากขึ้น เพื่อให้ผู้นำได้เกิดพลังในการแสดงบทบาทแก้ไขปัญหของชุมชน

วัตถุประสงค์สำคัญของการสร้างจิตสำนึก เพื่อให้ผู้นำได้เป็นแกนนำในการรวบรวมสมาชิกเข้าร่วมเป็นกลุ่ม ในการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน

ขั้นที่ ๔ การเกิดกลุ่มเรียนรู้

การรวบรวมเกษตรกรเข้าเป็นกลุ่ม ควรเป็นหน้าที่ของผู้นำที่ได้คัดเลือกไว้แล้ว โดยให้ผู้นำรวบรวมรายชื่อเกษตรกรที่มีปัญหาและความต้องการเหมือนกันเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ปกติการรวมตัวเกิดกลุ่มครั้งแรกนั้น สมาชิกมีแนวโน้มเพียงต้องการรับความรู้จึงเรียกว่ากลุ่มเรียนรู้

กลุ่มเรียนรู้ หมายถึง การรวมตัวของเกษตรกรที่มีปัญหาความต้องการเหมือนกันเข้าเป็นกลุ่มเพื่อรับความรู้ เพิ่มทักษะ และเปลี่ยนทัศนคติ และสร้างความสัมพันธ์ร่วมกัน

ขั้นที่ ๕ การเกิดกลุ่มกิจกรรม

กลุ่มเรียนรู้ที่ได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไประยะหนึ่งจะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก แล้วพัฒนาสู่การจัดทำกิจกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ระยะเวลาพัฒนาการจากกลุ่มเรียนรู้ สู่กลุ่มกิจกรรมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำ และความผูกพันระหว่างสมาชิกจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่จะต้องประสานให้กลุ่มเรียนรู้ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกันเป็นประจำเพื่อพัฒนาไปสู่กลุ่มกิจกรรม ในบางกรณีการรวมตัวของเกษตรกรจะผ่านขั้นตอนของกลุ่มเรียนรู้เข้าสู่กลุ่มกิจกรรม เนื่องจากสภาพปัญหาและความต้องการเร่งด่วนจะต้องจัดทำกิจกรรมร่วมกัน

กิจกรรม หมายถึง การรวมตัวของเกษตรกรที่มีวัตถุประสงค์จัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของสมาชิก กิจกรรมที่กลุ่มควรริเริ่มดำเนินการจากง่ายไปหายาก ได้แก่ การอบรมทฤษฎี การรวมกันซื้อ รวมกันขาย การทำวิสาหกิจชุมชน

ขั้นที่ ๖ การขยายผลของกลุ่ม (กลุ่มขยาย)

กลุ่มกิจกรรมที่ดำเนินงานไประยะหนึ่งจะมีสมาชิกเพิ่มขึ้น ความต้องการของสมาชิกหลากหลายมากขึ้น สมาชิกจากกลุ่มกิจกรรมเดิมอาจขยายผลเป็นกลุ่มกิจกรรมใหม่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มเดิมก็ได้การขยายผลจากกลุ่มเดิมแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการทำงานร่วมกันและส่งผลเกิดประโยชน์ต่อสมาชิก เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะต้องชี้แจงให้สมาชิกกลุ่มเข้าใจว่าการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านนั้น จะแบ่งแยกคนจนคนรวยไม่ได้ กลุ่มจะเกิดประโยชน์ต่อหมู่บ้านมากขึ้นโดยชักชวนให้เกษตรกรยากจนเข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่มเพื่อจะได้รับประโยชน์จากกลุ่มร่วมกัน

การขยายผลของกลุ่ม มีวิธีการ ดังนี้

๑. กลุ่มกิจกรรมเดิม ประสบผลสำเร็จมีสมาชิกมากขึ้น ความต้องการสมาชิกหลากหลายมากขึ้น
๒. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร แนะนำให้สมาชิกที่มีความต้องการคล้ายคลึงกันได้รวมตัวจัดตั้งกลุ่มใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เป้าหมายเหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มเดิม เป็นการขยายผลจากกลุ่มเดิม
๓. กลุ่มกิจกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นอาจจะมีมากกว่า ๑ กลุ่ม ขึ้นอยู่กับกิจกรรมของกลุ่มที่เกิดขึ้นใหม่

๔. กลุ่มกิจกรรมใหม่ดำเนินงานตามขั้นตอนของกลุ่มกิจกรรมเดิม ได้แก่ การตั้งวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ออกระเบียบกฎเกณฑ์ เลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่ม จัดทำแผนการปฏิบัติงาน เป็นต้น

๕. กลุ่มกิจกรรมที่มีความมั่นคงแล้ว ควรชักชวนเกษตรกรที่ยากจนในหมู่บ้านเข้าเป็นสมาชิกเพื่อเปิดโอกาสให้ได้รับผลประโยชน์จากกลุ่มเช่นกัน

ขั้นที่ ๗ การสร้างเครือข่าย

กลุ่มกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นจะมีพลังในการแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้กว้างขวางขึ้น โดยการสร้างเครือข่ายเชื่อมกัน ทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ

กลุ่มเครือข่าย หมายถึง การประสานงานกันระหว่างกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงาน และเพิ่มพลังการแก้ปัญหาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ตัวอย่างของกลุ่มเครือข่ายที่เป็นนิติบุคคล เช่นกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ เป็นต้น

กระบวนการสร้างเครือข่าย

รจ ศิริสัญญาลักษณ์ และสุชสันต์ มุกดาสนิท (๒๕๔๕) ได้กล่าวถึง กระบวนการสร้างเครือข่าย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การสร้างกลุ่มเครือข่ายในหมู่บ้าน

หมู่บ้านบางแห่งมีกลุ่มกิจกรรมหลายกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างบริหารงานขาดการเชื่อมโยงให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นอุปสรรคในการประสานงานของเจ้าหน้าที่ และเป็นการยากในการจัดสรรทรัพยากรในหมู่บ้านเพื่อสนับสนุนกลุ่มยุทธธรรม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยมีวิธีการ ดังนี้

๑. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร นำการสร้างกลุ่มเครือข่ายในหมู่บ้าน เข้าพูดคุยกับคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อหาแนวทางเชื่อมโยงกลุ่มกิจกรรมเข้าด้วยกัน
๒. จัดตั้งคณะกรรมการประสานงานกลุ่ม โดยให้กลุ่มกิจกรรมทุกกลุ่ม ในหมู่บ้านส่งตัวแทนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการชุดดังกล่าว
๓. ให้คณะกรรมการประสานงานกลุ่มได้เลือกตั้งประธาน รองประธาน และคณะกรรมการบริหารงาน
๔. ให้คณะกรรมการประสานงานกลุ่ม มีการประชุมเป็นประจำเดือน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน โดยมีเจ้าหน้าที่เข้าร่วมประชุมเป็นประจำ
๕. ให้คณะกรรมการประสานงานกลุ่มกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายการทำงานและวางแผนปฏิบัติงานร่วมกัน
๖. ให้คณะกรรมการประสานงานกลุ่ม จัดทำกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกกลุ่มได้เข้าร่วมในกิจกรรมนั้นๆ
๗. ผลักดันให้คณะกรรมการประสานงานกลุ่ม ได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน

การสร้างกลุ่มเครือข่ายระหว่างหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ

การสร้างกลุ่มเครือข่ายระหว่างหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เป็นการเชื่อมโยงกลุ่มกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เหมือนกันเข้าด้วยกัน ระหว่างหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เพื่อให้กลุ่มกิจกรรมเกิดการแลกเปลี่ยนทั้งด้านความรู้ ด้านบริหารกลุ่ม ตลอดจนมีอำนาจต่อรองทางการตลาดมากขึ้น กลุ่มเครือข่ายดังกล่าว ได้แก่ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร สมาคม และชมรมต่างๆ เป็นต้น การดำเนินงานมีวิธีการ ดังนี้

๑. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร สํารวจกลุ่มกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกันตามหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอต่างๆ
๒. จัดตั้งคณะกรรมการประสานงานกลุ่มเครือข่าย โดยให้กลุ่มกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เหมือนกันได้คัดเลือกแกนนำกลุ่มเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการดังกล่าว
๓. ให้คณะกรรมการประสานงานกลุ่มเครือข่ายได้เลือกตั้งประธาน รองประธานและคณะกรรมการบริหารงาน โดยแบ่งออกได้ ๓ ระดับ
 - (๑) ระดับตำบล เป็นการสร้างกลุ่มเครือข่ายระหว่างหมู่บ้าน
 - (๒) ระดับอำเภอ เป็นการสร้างกลุ่มเครือข่ายระหว่างตำบล
 - (๓) ระดับจังหวัด เป็นการสร้างกลุ่มเครือข่ายระหว่างอำเภอ
๔. ให้คณะกรรมการประสานงานกลุ่มเครือข่ายได้กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย กำหนดระเบียบ กฎเกณฑ์ จัดทำแผนปฏิบัติงานร่วมกัน
๕. คณะกรรมการประสานงานกลุ่มเครือข่ายจัดทำกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกกลุ่มในหมู่บ้านต่าง ๆ ได้ร่วมกิจกรรม

การสร้างองค์กรเครือข่าย

องค์กรเครือข่าย (network) หมายถึง การจัดระบบเป็นหน่วยงาน โดยการเชื่อมโยงกลุ่มต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อปฏิบัติการกิจใดภารกิจหนึ่งร่วมกัน โดยที่กลุ่มเดิมยังคงปฏิบัติการกิจหลักเดิมของกลุ่ม

ประโยชน์จากการสร้างเครือข่าย

๑. เครือข่ายช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ เครื่องมือ และสื่อผ่านการประชุม การทดลองปฏิบัติการ การประชาสัมพันธ์ และการให้ความร่วมมือกันในการดำเนินโครงการ การแบ่งปันทักษะ และประสบการณ์ให้แก่กัน เป็นการเสริมความสมบูรณ์ให้กับสมาชิกเครือข่ายทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือองค์กร
๒. การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการประสานงานในเครือข่าย ช่วยลดการทำงานและการใช้ทรัพยากรซ้ำซ้อน ทำให้การพัฒนาสามารถดำเนินไปได้ก้าวหน้า รวดเร็ว และส่งผลต่อสังคมในวงกว้างยิ่งขึ้น
๓. เครือข่ายสามารถเชื่อมโยงคนที่อยู่ในระดับต่างกัน มีวิธีการทำงาน การจัดองค์กรและภูมิหลังต่างกัน ที่ไม่มีโอกาสติดต่อกันเข้าด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น นำไปสู่การทำงานร่วมกัน เพื่อประโยชน์ของทุกฝ่าย

๔. เครือข่ายสามารถทำให้คน และองค์กรที่ไม่มีความสัมพันธ์ ได้ทราบ ว่ายังมีบุคคลหรือหน่วยงานอื่นอีกมาก ที่สนใจทำงานในเรื่องเดียวกันและเผชิญปัญหาเหมือนกัน ทำให้ความต้องการของประชาชนได้รับการสนองตอบจากรัฐ ช่วยชี้ให้เห็นปัญหาและประเด็น การพัฒนาที่ซับซ้อน และทว่มนั้นในหมู่บ้านช่วยเชื่อมหน่วยงานวิชาการ และแหล่งทุนกับ ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือทำให้คนและองค์กรได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนได้รับกำลังใจ การจูงใจ และการยอมรับ ซึ่งมีความสำคัญต่อหน่วยงานพัฒนาเล็ก ๆ ที่อยู่นอกระบบราชการ

กระบวนการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายของกลุ่ม

๑. การรู้จักกลุ่ม/ขยายแนวคิดเรื่องกลุ่ม ในกรณีกลุ่มที่มีอยู่แล้ว ควรมี การสำรวจกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน และระหว่างหมู่บ้านเพื่อนำมาจัดกลุ่มความสนใจ หรือกลุ่ม ที่มีวัตถุประสงค์ใกล้เคียง ส่วนกรณีที่ไม่มีการจัดกลุ่มควรชวนผู้นำของกลุ่มที่เข้มแข็งไปพูดคุย จะช่วยให้ เกิดการรวมกลุ่มใหม่ที่ง่ายและเร็วขึ้น

๒. การประชุมกลุ่ม เริ่มต้นเครือข่าย เป็นการกระตุ้นให้กลุ่มต่าง ๆ เห็นความสำคัญและสนใจที่จะมาพบกัน นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความสนิทสนม ความเป็น เพื่อนระหว่างกลุ่ม

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน : แผนงานของเครือข่าย เพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนถึงปัญหาของแต่ละกลุ่ม หรือเรื่องต่าง ๆ โดยนักพัฒนาอาจตั้งคำถามให้แก่กลุ่ม เช่น

(๑) เราสามารถทำอะไรเพื่อวัตถุประสงค์อะไร

(๒) จะแก้ปัญหาอะไรที่เป็นปัญหาร่วมของแต่ละกลุ่ม

(๓) จะต้องทำอะไรบ้างจึงจะแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้

(๔) จะทำเมื่อไร ใครทำ

๔. การทดลองทำกิจกรรมร่วมกันของเครือข่าย โดยอาจจะเริ่มจาก กิจกรรมที่ไม่ยากเกินไป และคาดว่าจะได้ผล หลังจากทำกิจกรรมแล้วควรจัดประชุมสรุปผลการ ทำกิจกรรมร่วมกันแล้วตัดสินใจว่ามีความเป็นไปได้เพียงใดในการทำงานร่วมกัน กิจกรรมนั้น ๆ เอื้อประโยชน์มากน้อยเพียงใด

๕. สร้างความชัดเจนของงานที่ทำร่วมกันของเครือข่าย โดยการกำหนด กิจกรรมที่ชัดเจนของเครือข่าย คัดเลือกคณะกรรมการ ตั้งกฎกติกาความร่วมมือ กำหนดช่วงเวลาของ การพบกัน

๖. การพัฒนาองค์กร โดยคณะกรรมการและสมาชิกต้องตัดสินใจ ร่วมกันว่าจะอยู่ในรูปองค์กรแบบใด

๗. การก้าวต่อไปขององค์กรเครือข่าย เพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรของ เกษตรกร ที่มีการพึ่งตนเองและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน

๔. ปัจจัยและคุณค่าสำคัญของการประกอบการวิสาหกิจชุมชน

ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์ (๒๕๔๘) กล่าวว่า กลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่ประกอบ กิจกรรมด้านทุน ด้านการผลิต/อาชีพ ด้านรายได้ ด้านบริหารจัดการ และด้านอื่น ๆ ที่คนในชุมชน ร่วมกันคิด ร่วมกันดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ นั่นคือ วิสาหกิจชุมชน เป็นการคิดใหม่ จัดการใหม่ ทำงานอย่างมีแบบแผน มีระบบและมีขั้นตอน ซึ่งจากแนวคิด ความหมาย

และองค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยและคุณค่าสำคัญของการประกอบการวิสาหกิจชุมชน ควรประกอบด้วย

๑. การเรียนรู้ คือ หัวใจของการประกอบการ เพราะความรู้คือ ปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้การประกอบการมี ทิศทางปัญญา ซึ่งมีคุณค่ามากที่สุด และเป็นหลักประกันความสำเร็จและความยั่งยืน เป็นการเรียนรู้ที่ไม่แสวงหาแต่เพียงสูตรสำเร็จ แต่แสวงหาความรู้ใหม่ให้เป็นฐานการสร้างนวัตกรรม ซึ่งเป็นอีกคุณลักษณะหนึ่งของวิสาหกิจชุมชน

๒. การพึ่งตนเอง คือ ความเป็นอิสระในการตัดสินใจ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานสำคัญของตนเอง การจัดการชุมชนและทรัพยากร โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานกับความรู้สากล เพื่อตอบสนองปัญหาและความจำเป็นขั้นพื้นฐานของท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิต ความรู้ และคุณธรรมเหตุผลและจิตวิญญาณของท้องถิ่น ซึ่งถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ทำให้สามารถจัดการชีวิต จัดการชุมชนและจัดการทรัพยากรในยุคสมัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทำให้บรรพบุรุษลูกหลานอยู่มาได้ถึงทุกวันนี้

๔. ทุนชุมชน คือ ความรู้ ภูมิปัญญา ทรัพยากร ผลผลิต และทุนทางสังคม หรือความเชื่อบรรพบุรุษฐานทางสังคม ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมา อันเป็นรากฐานความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ ความเป็นพี่เป็นน้องของผู้คนในชุมชน

๕. ความยั่งยืน คือ หัวใจของการพัฒนาที่ไม่ทำลายทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ ระหว่างผู้คน ความเป็นชุมชน โดยอาศัยการจัดการที่มีประสิทธิภาพต่อเนื่องและมั่นคง

๖. ความเท่าเทียม คือ คุณลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างคน กลุ่มคน องค์กร ที่ร่วมมือกันทำงานโดยการให้เกียรติกัน เคารพในศักดิ์ศรีและศักยภาพของกันและกัน

๗. ธรรมภิบาล คือ การบริหารจัดการที่โปร่งใส กระจายอำนาจ และตรวจสอบได้ไม่รวบอำนาจโดยคนกลุ่มเดียว แต่ชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของ

๘. เครือข่าย คือ วัฒนธรรมการทำงานแนวราบแบบหนึ่ง เกิดจากการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคน องค์กร ที่ทำให้แต่ละหน่วยมีความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง และเข้มแข็ง มีการผนึกกำลังและช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน

๕. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

๕.๑ แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

ปารีชาติ วลัยเสถียร พระมहा (สุทิพย์ ออบอุ้น) สหวิทยา วิเศษ จันทนา เบญจทรัพย์ และชลกาญจน์ ฮาซันนารี (๒๕๔๓) ได้กล่าวถึงแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนว่ามีหลักเกณฑ์ใหญ่ ๆ คือ ประการแรกชุมชนจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ ควรทำอะไร และทำอย่างไร ประการที่สอง ชุมชนนั้นจะต้องให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามแนวทางที่วางไว้ และประการที่สาม ชุมชนนั้นจะต้องได้รับประโยชน์จากการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

Cohen and Uphoff (๑๙๘๑) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของชุมชน ว่าสมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน ๔ มิติ ได้แก่

๑. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร
๒. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้

ตัดสินใจ

๓. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการ

ดำเนินงาน

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

โดยสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค

Reeder (๑๙๗๔) ได้ให้ความหมายเจาะจงถึงการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมเป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

จากแนวคิดและทัศนะที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด สามารถแยกประเด็นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดขึ้นจาก เป้าหมายที่ต้องการ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ความผูกพัน การเสริมแรง โอกาส ความสามารถ การสนับสนุน ความคาดหวังในสิ่งที่ต้องการ โดยมีพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของเหตุผล
๒. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของค่านิยม
๓. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของประเพณี
๔. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของความผูกพัน ความสนทนา

โดยสรุป การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งการเร้าให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ดำเนินงานจะต้องมีความเข้าใจในวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม

๕.๒ ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน

ปาริชาติ วลัยเสถียร พระมหา(สุทิตย์ อบอ่น) สหทยา วิเศษ จันทนา เบญจทรัพย์ และชลกาญจน์ ฮาชนนารี (๒๕๔๓) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนมี ดังนี้

๑. ทำให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาที่แท้จริงของชุมชน และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหของตน

๒. ทำให้ประชาชนจะได้มีโอกาสใช้ความสามารถของตนเองในรูปแบบของความคิด การตัดสินใจ และการกระทำอย่างเต็มที่

๓. ทำให้ประชาชนจะมีความรู้สึกในความเป็นเจ้าของในการแก้ไขปัญหาของชุมชน

๔. ทำให้ประชาชนได้มีการพัฒนาไปสู่การพึ่งพาตนเองในที่สุดตามหลัก
ของประชาธิปไตย

๕. ทำให้บุคคลที่ทำงานด้านการพัฒนาได้ตระหนักถึงความศรัทธา
ความเชื่อถือ และความนับถือในตัวประชาชนว่า มีความรู้ และความสามารถในการแก้ไขปัญหา
ชุมชนของตนเอง

๕.๓ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

การที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามา
มีส่วนร่วม ซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิด ดังนี้

Koufman (๑๙๔๙) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนใน
ชนบท พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่
อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

นอกจากนี้ ประยูร ศรีประสาธน์ (๒๕๔๒) ได้นำเสนอปัจจัยของการมี
ส่วนร่วมว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม มีด้วยกัน ๓ ปัจจัย คือ

๑. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ
๒. ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้
และการเป็นสมาชิกกลุ่ม
๓. ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล
จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปปัจจัยต่อการมีส่วนร่วม
ทำกิจกรรมได้ ดังนี้

๑. ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่างๆ
๒. ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้
๓. การได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และ
แหล่งที่มาของข่าวสาร

๕.๔ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพื่อการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรม
หนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

Fornaroff (๑๙๘๐) เสนอว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอน
การมีส่วนร่วม ดังนี้

๑. การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี
ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล
 ๒. การดำเนินงาน
 ๓. การใช้บริการจากโครงการ
 ๔. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
- นอกจากนี้ อภิญา กังสนารักษ์ (๒๕๔๔) ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วม
ของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ

๒. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทาง การดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ

๓. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงาน บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือ ประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันได้

ขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (๒๕๔๗) ได้สรุปและนำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมใน ๒ ลักษณะ ได้แก่

ลักษณะที่ ๑ มีขั้นตอน ดังนี้

๑. การคิด
๒. การตัดสินใจ
๓. การวางแผน
๔. การลงมือปฏิบัติ

ลักษณะที่ ๒ มีขั้นตอน ดังนี้

๑. การกำหนดปัญหา
๒. การวางแผน
๓. การดำเนินงาน
๔. การประเมินผล
๕. การบำรุงรักษา และพัฒนาให้คงไว้

สรุป การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ต้องเกิดจากความต้องการของชุมชนโดยชุมชน จะต้อง ๑) มีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจควรทำอะไร และทำอย่างไร ๒) ชุมชนนั้นจะต้องให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามแนวทางที่วางไว้ และ ๓) ชุมชนนั้นจะต้องได้รับประโยชน์จากการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยเจ้าหน้าที่จะต้องพิจารณาปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมด้วยคือ ๑) ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ ต่างๆ ๒) ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ และ ๓) การได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และแหล่งที่มาของข่าวสาร และนอกจากนี้ยังต้องพิจารณาถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งพอสรุปได้ ๖ ขั้นตอนคือ ๑) การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข ๒) ตัดสินใจกำหนดความต้องการ ๓) ลำดับความสำคัญ ๔) วางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน ทรัพยากร ๕) ดำเนินงานตามโครงการ และ/หรือ สนับสนุนการดำเนินงาน และ ๖) ประเมินผล

๖. ผลการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย

สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย (๒๕๕๓) ได้รายงานผลการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

จากการดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัด เชียงราย ส่งผลให้ปัจจุบันมีวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนแล้ว จำนวน ๒๕๙ แห่ง สมาชิก จำนวน ๒,๖๒๓ คน ผ่านการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็ง จำนวน ๒๔๗ แห่ง ผลการประเมินพบว่า

๑. วิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งในระดับดี จำนวน ๒๘ แห่ง
 ๒. วิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งระดับปานกลาง จำนวน ๑๕๗ แห่ง
 ๓. วิสาหกิจชุมชนที่ต้องปรับปรุง จำนวน ๖๒ แห่ง
 ๔. วิสาหกิจชุมชนที่ยังไม่ได้ประเมินศักยภาพ จำนวน ๑๒ แห่ง
- จำแนกประเภทวิสาหกิจชุมชนได้ ๓๑๒ กิจการ รายละเอียดดังตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ ประเภทและจำนวนวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย

ประเภทวิสาหกิจชุมชน	จำนวนวิสาหกิจ (กิจการ)
๑. การผลิตพืช	๖๒
๒. การผลิตประมง	๗
๓. การผลิตปศุสัตว์	๓๘
๔. การผลิตปัจจัยการผลิต	๒๘
๕. การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร	๓๖
๖. เครื่องดื่ม	๓๗
๗. ของชำร่วย/ของที่ระลึก	๓
๘. เครื่องจักสาน	๑๓
๙. เครื่องประดับ/อัญมณี	๑
๑๐. เครื่องไม้/เฟอร์นิเจอร์	๕
๑๑. เครื่องหนัง	-
๑๒. ดอกไม้ประดิษฐ์	๑
๑๓. ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า	๔๔
๑๔. ผลิตภัณฑ์สมุนไพร	๕
๑๕. สิ่งประดิษฐ์การโลหะ	-
๑๖. ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ	๑๔
๑๗. ท่องเที่ยว	-
๑๘. ร้านค้าชุมชน	๖
๑๙. ออมทรัพย์ชุมชน	๘
๒๐. สุขภาพ	-
๒๑. บริการอื่นๆ	๔
๒๒. เครื่องปั้น	-
รวม	๓๑๒ กิจการ

สาระและขั้นตอนการดำเนินการ

การจัดทำรายงานผลการดำเนินงานเรื่อง การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการ ดังนี้

หลักการและเหตุผล

การดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในอดีตที่ผ่านมาจะมุ่งเน้นในเชิงปริมาณมากกว่าในเชิงคุณภาพ จึงเป็นผลทำให้การดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่มาจดทะเบียนส่วนใหญ่เป็นระดับ “รากหญ้า” สมาชิกของกลุ่มไม่มีองค์ความรู้ในด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ไม่มีความรู้ด้านการจัดทำแผนพัฒนากลุ่ม จึงทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่รู้ทิศทางที่จะพัฒนาตนเอง ไปสู่ความสำเร็จ ได้อย่างไร และในปี ๒๕๕๒ กรมส่งเสริมการเกษตร จึงได้มีนโยบายให้ทุกจังหวัดดำเนินการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบจังหวัดละ ๑ กลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดแหล่งเรียนรู้ต้นแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มต่าง ๆ และเพื่อสนับสนุน และพัฒนากลไกการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในระดับพื้นที่ให้สามารถผลักดัน สนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามความต้องการ และศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งในการนี้คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเชียงรายได้คัดเลือก “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดฟางบ้านป่ากู่ก” หมู่ที่ ๑๕ ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย เป็นกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการ

เกษตรอำเภอในฐานะเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนระดับอำเภอได้บูรณาการร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดเวทีเรียนรู้ใน “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดฟางบ้านป่ากู่ก”

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาและสรุปรายงานผลการดำเนินการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ

เป้าหมาย

๑. ศึกษาและสรุปผลการดำเนินงานการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดฟางบ้านป่ากู่ก” หมู่ที่ ๑๕ ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย
๒. สมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๔๐ ราย
๓. จัดทำเวทีเรียนรู้ จำนวน ๕ ครั้ง

ขั้นตอนการดำเนินงาน

๑. จัดประชุมชี้แจงเจ้าหน้าที่และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเป้าหมายให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ วิธีการ การดำเนินงานจัดทำเวทีเรียนรู้

๑.๑ ทำหนังสือแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดส่งเจ้าหน้าที่เข้าร่วมในการจัดทำเวทีเรียนรู้ ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย สหกรณ์การเกษตรจังหวัดเชียงราย มหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดเชียงราย พาณิชยจังหวัดเชียงราย โดยแต่ละหน่วยงานได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้าร่วมและสังเกตการณ์ รวมจำนวนทั้งสิ้น 10 คน

๑.๒ วางแผนการปฏิบัติงานและเตรียมการจัดประชุมเพื่อชี้แจงเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในระดับพื้นที่

๑.๓ มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบดำเนินการจัดประชุมชี้แจงสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เป้าหมาย จำนวน ๔๐ ราย ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดฟางบ้านป่ากุก

๒. จัดทำเวทีเรียนรู้ในการดำเนินงานพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อเป็นต้นแบบการเรียนรู้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอื่น ๆ ดังนี้

๒.๑ นัดหมายสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน 40 รายในการจัดทำเวทีเรียนรู้โดยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการจัดกระบวนการเรียนรู้

๒.๒ ดำเนินการจัดเวทีเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๕ ครั้ง ซึ่งสรุปสาระสำคัญดังนี้

๑) เวทีเรียนรู้ ครั้งที่ ๑ วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๒

สาระสำคัญ คือ ระบุปัญหา ระบุพัฒนาการของกลุ่ม มีวิธีคิดใหม่ในการมองตนเองและชุมชน พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่รู้ปัญหาของกลุ่ม และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่เป็นอย่างดี

๒) เวทีเรียนรู้ ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๒

สาระสำคัญ คือ การจัดเตรียมการศึกษาข้อมูลและปัญหาเพื่อการรู้จักตนเอง พบว่า หลังจากการจัดเวทีครั้งที่ 1 สมาชิกได้ตระหนักและรู้ปัญหาของกลุ่ม สมาชิกวิสาหกิจชุมชนจึงได้มีการศึกษาหาสาเหตุของปัญหาของกลุ่มที่เกิดขึ้น โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง และทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก และให้คำปรึกษาแนะนำแก่กลุ่ม

๓) เวทีเรียนรู้ ครั้งที่ ๓ วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๒

สาระสำคัญ คือ สรุปข้อมูลวิเคราะห์ แยกย่อยรายละเอียดข้อมูลแต่ละเรื่องแต่ละประเด็น พบว่า สมาชิกได้มีการแยกปัญหาออกเป็นแต่ละด้าน และให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในการสรุปข้อมูลเป็นอย่างดี ขั้นนี้สิ่งที่สมาชิกเรียนรู้คือ สรุปข้อมูลประเด็นปัญหาออกเป็นด้าน ๆ

๔) เวทีเรียนรู้ครั้งที่ ๔ วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๒

สาระสำคัญ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพ ชุมชน พบว่า สมาชิกให้ความสนใจกับข้อมูลของกลุ่ม และมีการวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพของชุมชน โดยดูจากข้อมูลพื้นฐานของชุมชนที่ได้จัดทำไว้แล้ว สมาชิกส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน

๕) เวทีเรียนรู้ครั้งที่ ๕ วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๒

สาระสำคัญ คือ แผนแม่บทชุมชน แผนพัฒนากลุ่ม พบว่า สมาชิก
รู้ปัญหา ศึกษาข้อมูล แยกแยะปัญหา และมีการวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพชุมชน ทำให้สมาชิก
สามารถเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาชุมชน และได้จัดทำแผนพัฒนาชุมชน หรือแผนวิสาหกิจชุมชน
เพื่อพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่ม และแก้ไขปัญหาของกลุ่ม

๓. สรุปผลการจัดทำเวทีเรียนรู้ โดยนำบทเรียนที่ได้จากการเวทีการจัด
กระบวนการเรียนรู้ทั้ง 5 ครั้ง นำมาประมวล วิเคราะห์ สรุป และรายงานผล และสรุปบทเรียนของ
วิสาหกิจชุมชนบ้านป่ากุก ให้เห็นว่า การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ต้องเริ่มจากกระบวนการเรียนรู้
และวิสาหกิจชุมชนต้องเกิดจากความคิดของคนในกลุ่มแบบมีส่วนร่วม

ความยุ่งยากในการดำเนินการ

การรายงานผลการดำเนินงานเรื่อง การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่ง
เรียนรู้ต้นแบบ ผู้จัดทำพบความยุ่งยากในการดำเนินการ ดังนี้

1. การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงาน เนื่องจากในอำเภอเมืองเชียงราย
มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ผ่านการประเมินศักยภาพในระดับดี จำนวน ๒๘ แห่ง แต่ละแห่งมีผลงานการ
ดำเนินงานที่แตกต่างกัน ผู้ดำเนินการได้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ และคณะกรรมการ
วิสาหกิจชุมชนระดับจังหวัด และคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนระดับอำเภอ ต้องร่วมกัน
กำหนดหลักเกณฑ์คุณสมบัติของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
ทั้ง ๒๘ แห่ง ว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มไหนที่มีศักยภาพเหมาะสมที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้
ต้นแบบได้อย่างยั่งยืน ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าว ให้ความเห็นตรงกันว่า ควรคัดเลือกกลุ่มวิสาหกิจ
ชุมชนเพาะเห็ดฟางบ้านป่ากุก เป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ ในการจัดทำเวทีเรียนรู้ครั้งนี้
ส่งผลให้กลุ่มอื่น ๆ เกิดความสงสัยในเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มในการจัดกระบวนการเรียนรู้
ซึ่งผู้จัดทำได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเชิญประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอีก ๒๗ กลุ่ม มารับฟังการชี้แจง
เพื่อทำความเข้าใจในหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือก ซึ่งประธานกลุ่มที่มาร่วมประชุมได้เข้าใจ
และยอมรับในหลักเกณฑ์วิธีการคัดเลือกเป็นอย่างดี

๒. การจัดเวทีการเรียนรู้ต้องใช้เวลาในการจัดทำเวทีการเรียนรู้ถึง ๕ ครั้ง ส่งผล
ให้ต้องกระทบเวลาในการทำงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ซึ่งผู้จัดทำได้แก้ไขโดยใช้เวลาว่าง และ
ความพร้อมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้สามารถดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้
ครบทั้ง 5 ครั้ง และให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่สามารถเข้าร่วมเวทีการเรียนรู้ครบทั้ง 5 ครั้ง
โดยภาพรวมในการดำเนินงานผู้ดำเนินงานได้รับการให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสมาชิกกลุ่ม
วิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดฟางบ้านป่ากุก

ระยะเวลาในการดำเนินการ

การจัดทำรายงานผลการดำเนินงานเรื่อง การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ ครั้งนี้ ผู้จัดทำได้ดำเนินการ ตั้งแต่เดือน กันยายน ๒๕๕๓ - เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

วางแผนการดำเนินงาน	กันยายน ๒๕๕๓
รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง	กันยายน - ตุลาคม ๒๕๕๓
เก็บรวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงาน	พฤศจิกายน ๒๕๕๓
สรุปผลการดำเนินงาน	ธันวาคม ๒๕๕๓ - มกราคม ๒๕๕๔
จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน	กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

ผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/เชิงคุณภาพ)

ผลสำเร็จของงานเชิงปริมาณ

๑. จากการดำเนินการจัดประชุมชี้แจงเจ้าหน้าที่และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เป้าหมายสามารถทำให้เจ้าหน้าที่ทั้งส่วนภายในสำนักงานฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจาก ๔ หน่วยงาน รวม ๑๐ คน ได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ วิธีการ การดำเนินงานจัดทำเวทีเรียนรู้ และสามารถร่วมกันดำเนินการจัดเวทีการเรียนรู้ ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดฟางบ้านป่าก๊ก

๒. จัดทำเวทีเรียนรู้ในการดำเนินงานพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อเป็นต้นแบบ ได้การเรียนรู้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอื่น ๆ แก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๔๐ ราย โดยดำเนินการจัดเวทีเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๕ ครั้ง ดังนี้

- ๑) เวทีเรียนรู้ ครั้งที่ ๑ วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๒ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่รู้ปัญหาของกลุ่ม และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่เป็นอย่างดี
- ๒) เวทีเรียนรู้ ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๒ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ได้มีการศึกษาหาสาเหตุของปัญหาของกลุ่ม
- ๓) เวทีเรียนรู้ ครั้งที่ ๓ วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๒ สมาชิกได้มีการแยกปัญหา สรุปข้อมูลประเด็นปัญหาออกเป็นด้าน ๆ
- ๔) เวทีเรียนรู้ครั้งที่ ๔ วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๒ สมาชิกมีการวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพของชุมชน จากข้อมูลพื้นฐานของชุมชนที่ได้จัดทำไว้แล้ว
- ๕) เวทีเรียนรู้ครั้งที่ ๕ วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๒ สมาชิกสามารถเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ได้เอง

๓. สรุปผลการจัดทำเวทีเรียนรู้ โดยนำบทเรียนที่ได้จากการเวทีการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้ง 5 ครั้ง นำมาประมวล วิเคราะห์ สรุป และรายงานผล และสรุปบทเรียนของวิสาหกิจชุมชนบ้านป่ากุก ให้เห็นว่าการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ต้องเริ่มจากกระบวนการเรียนรู้ และวิสาหกิจชุมชนต้องเกิดจากความคิดของคนในกลุ่มแบบมีส่วนร่วม

ผลการดำเนินงานเชิงคุณภาพ

๑. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดฟางบ้านป่ากุก ได้เรียนรู้วิถีวิเคราะห์ศักยภาพของตนเองทำให้กลุ่มฯ “รู้จักตนเอง” “รู้จักโลกกว้างขึ้น” “รู้จักอนาคต” “รู้วิธีเดินทางไปสู่ออนาคต” ซึ่งเป็นอนาคตที่ทุกคนร่วมกันกำหนด

๒. บทเรียนของวิสาหกิจชุมชนบ้านป่ากุก ทำให้รู้ว่าการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนต้องเริ่มจากกระบวนการเรียนรู้ วิสาหกิจชุมชนต้องเกิดจากความคิดของคนในกลุ่มแบบมีส่วนร่วม

๓. ผลจากการดำเนินการในครั้งนี้ ทำให้จังหวัดเชียงรายมีกลุ่มเรียนรู้ต้นแบบการพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนเพื่อเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ภายในจังหวัดเชียงราย

๔. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดฟางบ้านป่ากุก ได้เสนอโครงการตามแผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ได้จากการจัดทำเวทีเรียนรู้โดยเสนอโครงการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาตำบลของเทศบาลตำบลบ้านดู่

การนำไปใช้ประโยชน์

ผลจากการจัดเวทีเรียนรู้ สามารถนำกระบวนการจัดทำเวทีเรียนรู้ไปพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดฟางบ้านป่ากุกให้เป็นแหล่งองค์ความรู้ หรือศูนย์เรียนรู้ด้านการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ เพื่อขับเคลื่อนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภายในอำเภอและจังหวัดให้ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ปัญหา

๑. การจัดทำเวทีการเรียนรู้แต่ละครั้งจะทิ้งช่วงห่างพอสมควร เนื่องจากต้องรอเวลาว่างของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง ๔๐ ราย ว่างเว้นจากการทำงานในภารกิจของแต่ละบุคคล ส่งผลให้การดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้แต่ละครั้งค่อนข้างใช้เวลาทบทวนผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านมา

๒. ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ค่อนข้างจำกัดด้วยเวลา สถานที่ และการใช้สื่อ ตลอดจนปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้

๓. การประสานงานต้องมีการนัดหมายทั้งในส่วนของผู้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงาน

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ส่งผลให้ต้องมีการปรับแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้ง ๕ ครั้งเพื่อให้บุคคลทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้ร่วมการจัดกระบวนการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

๑. ในการจัดเวทีการเรียนรู้แต่ละครั้งควรจัดให้ต่อเนื่อง และไม่ควรถูกช่วงระยะเวลาการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสะดวกในการจัดการและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ไม่ต้องเสียเวลามากในการทบทวนการเรียนรู้ที่ผ่านมา
๒. ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ควรใช้เวลา และโอกาสกับสมาชิกกลุ่มในการคัดเลือกสถานที่ วัน เวลา และควรคัดเลือกสื่อที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และใช้สื่อที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์และเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
๓. ควรจัดทำแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน และแจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบล่วงหน้า และมีการสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการการเรียนรู้ เพื่อนำไปปรับปรุงและเป็นบทเรียนให้กับกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอื่น ๆ ที่จะมีการขยายผลการเรียนรู้ต่อไป

ผู้ร่วมดำเนินการ

๑. นางพวงเพ็ญ เจริญสุข เจ้าหน้าที่งานเคหกิจเกษตรชำนาญงาน สัดส่วนร้อยละ ๕
 ๒. นางวัฒนา พรหมมินทร์ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สัดส่วนร้อยละ ๕
- ของรายงานผลการดำเนินงาน โดยร่วมวางแผนและเก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องการจัดทำเวทีเรียนรู้ จำนวน ๕ ครั้ง

ส่วนของงานที่ผู้เสนอเป็นผู้ปฏิบัติ

- ร้อยละ ๙๐ ของรายงานผลการดำเนินงาน ดังนี้
๑. เตรียมการและวางแผนการรายงานผลการดำเนินงาน
 ๒. เก็บรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานจัดเวทีเรียนรู้
 ๓. วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล
 ๔. สรุปผลและจัดทำรายงาน
- นายพรศักดิ์ นันตะรัตน์ เกษตรอำเภอเมืองเชียงราย (นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ) จังหวัดเชียงราย เป็นผู้ปฏิบัติงานตามแผนรายงานผลการดำเนินงานเรื่องการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ ด้วยตนเองร้อยละ ๙๐ โดยผู้ร่วมดำเนินการมีส่วนร่วมในเรื่องการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง และเก็บรวบรวมข้อมูลผลการจัดเวทีเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. ๒๕๔๘. **พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๘**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์. ๒๕๔๘. **วิสาหกิจชุมชน**. กรมส่งเสริมการเกษตร : สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ ๑ จังหวัดชัยนาท.
- ประยูร ศรีประสาธน์. ๒๕๔๒. **รายงานการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา**. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร พระมहा(สุทิพย์ ออบุ่น) สหทยา วิเศษ จันทนา เบญจทรัพย์ และ ชลกาญจน์ ฮาชันนารี. ๒๕๔๓. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- รุจ ศิริสัญลักษณ์ และสุชนันต์ มุกดาสนิท. ๒๕๔๕. “การพัฒนาเครือข่ายองค์กรพัฒนา”. **เอกสารการสอนชุดวิชาองค์กรพัฒนาเพื่อการส่งเสริมการเกษตร**.นนทบุรี : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิจิต นันทสุวรรณ. ๒๕๔๗. **ขบวนการชุมชนใหม่**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. ๒๕๔๖. **การบริหารและจัดการเทศบาลในยุคปฏิรูปการเมือง**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร.
- ศรีปริญา ฐูประจ่าง. ๒๕๔๖. “**การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในต่างประเทศและในบริบทของไทย**” คำบรรยายในการอบรมเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของวิสาหกิจชุมชน : ภาคเหนือตอนบน ณ ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๕.
- เสรี พงศ์พิศ. ๒๕๔๕. **หนังสือชุดกระบวนการเรียนรู้วิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- _____. ๒๕๔๖. **ฐานคิดจากแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย. ๒๕๕๓. **ผลการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนอำเภอเมืองเชียงราย**. (อัดสำเนา)
- อภิญา กังสนารักษ์. ๒๕๔๔. **รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิภาพระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Cohen , J.M. and Uphoff , N.T. ๑๙๘๑. **Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation**. Rural Development Committee Center for International Studies , Cornell University.
- Fornaroff , A. ๑๙๘๐. **Community involvement in Health System for Primary Health Care**. Geneva : World Health Organization.

Koufman , H.F. 1948. **Participation Organized Activities in Selected Kentucky Localities.** Agricultural Experiment Station Bulletins.

Reeder , W.W. 1948. **Some Aspects of The Information Social Participation of Farm Families in New York State.** New York : Unpublished Ph.D Dissertation , Cornell University.

ขอรับรองว่าผลงานเรื่อง การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้
ต้นแบบ ดังกล่าวข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

(นายพรศักดิ์ นันตะรัตน์)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ขอรับรองว่าสัดส่วนหรือลักษณะงานในการดำเนินการของผู้เสนอข้างต้นถูกต้องตรงกับ
ความเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

(นางพวงเพ็ญ เจริญสุข)

ผู้ร่วมดำเนินการ

ลงชื่อ.....

(นางวัฒนา พรหมมินทร์)

ผู้ร่วมดำเนินการ

ได้ตรวจสอบแล้ว ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริง
ทุกประการ

ลงชื่อ.....

(นายภวัต เลิศมุกดา)

นายอำเภอเมืองเชียงราย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงชื่อ.....

(นายสุเทพ ทิพย์รัตน์)

เกษตรจังหวัดเชียงราย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๑ ประเภทและจำนวนวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย	๑๓